

HET SPREEUWEN-PALEIS

Joh. J. Frieswijk

De meeste lezers zullen het bekende gebouw dat de Amsterdamse Dam domineert, kennen onder de naam Koninklijk Paleis. Toch valt de aanduiding Spreeuwen-Paleis wel te verdedigen op grond van het aantal dagen en nachten per jaar dat er door de Koninklijke familie, respectievelijk de Spreeuwen, gebruik van wordt gemaakt.

Als men echter naar het aantal jaren van gebruik kijkt, dan trekken de Spreeuwen beslist aan het kortste eind.

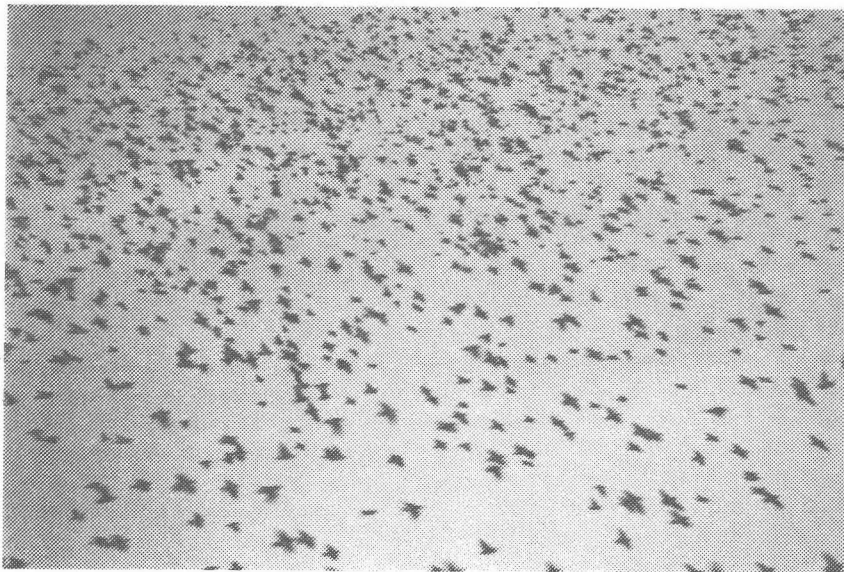
Het overnachten op (en in) gebouwen is bij ons een betrekkelijk recent verschijnsel. Toen gebouwen is het centrum van Londen 's winters al vele jaren gebukt gingen onder een grote spreeuwenoverlast, sliepen in Amsterdam de Spreeuwen nog in bomen. Wel waren het bomen in het Centrum, en de overlast was er niet minder om. Die bomen behoorden tot het Gemeentelijk Groen en de Afdeling Beplantingen van de Dienst der Publieke Werken (in modern Amsterdams: Groenvoorzieningen van Openbare Werken) liet het er niet bij zitten.

Al in 1959 werd, met de modernste middelen (angstkreet op tape, uitgezonden door luidsprekerwagen), de zaak in de omgeving van het Centraal Station aangepakt. Zo ook in de winters daarna. Er werden resultaten geboekt.

Voor december 1962 vind ik voor het eerst in m'n aantekeningen gegevens over honderden Spreeuwen die de nacht doorbrachten onder de overkappingen van het CS. "Beplantingen" was er dus in geslaagd het probleem (gedeeltelijk) te verplaatsen, en wel naar andermans erf.

Grote moeilijkheden ontstonden in elk geval in de winter 1963-64, toen er in de kranten (o.a. Algemeen Handelsblad van 29-2-64) geschreven werd over een spreeuwenplaag die de forenzen in het CS teisterde.

Uiteraard liet ook NS dit niet op zich zitten. Angstkreten van de band en knallen van rotjes (de reizigers werden van tevoren gewaarschuwd) hadden echter niet het gewenste effect. Men besloot de openingen in de overkappingen, waardoor de Spreeuwen binnen kwamen, met plastic gaas af te sluiten. Het resultaat viel ook nu weer tegen; de Spreeuwen vonden wel een weg naar binnen, maar konden 's morgens de uitgang niet vinden, zodat men luiken moest openen om de boosdoeners de vrijheid te hergeven. "Spreeuwen van CS weerstaan aanval op hun nachtlogies" meldde met grote letters "De Nieuwe Dag" (17-2-64).

Spreeuwen (ca. 1250) boven slaappleats.

foto: F. Frieswijk

Ruim een maand later 23-2-64 kon dezelfde Amsterdamse krant berichten dat de "duivelse kwelgeesten", de verjaagactiviteiten van NS kennelijk beu, een nieuw nachtverblijf hadden gevonden: het Koninklijk Paleis op de Dam. Nu was de Rijksgebouwendienst aan de beurt om te klagen. "De duiven hebben we ook al" sprak een, kennelijk niet verheugde, woordvoerder in Den Haag.

In maart 1964 is, voor zover na te gaan, het Dam-slapen van de Spreeuwen begonnen. Het Hoofd van de afdeling Beplantingen sprak er zijn tevredenheid over uit dat de gebouwen de spreeuwenlast van zijn bomen meer en meer overnamen.

Herfst 1965 maakten de Spreeuwen, die weer in de bomen in de omgeving van het CS hadden opgezocht, het zo bont dat er in de Gemeenteraad vragen over werden gesteld. Volgens de Wethouder van Publieke Werken stuurde Stadsreiniging, na nachtelijke verkenning, 's morgens een extra schoonmaakploeg op de slaappleatsen af om de vervuiling te bestrijden.

Vernietiging van de Spreeuwen, het meest doeltreffende middel, was in een grote stad heel moeilijk, aldus de Wethouder.

Toen de term vernietiging gevallen was, vond op initiatief van Vogelbescherming (het kantoor was destijds op de Ruijterkade gevestigd) een bespreking plaats, waar onder andere vertegenwoordigers van de Gemeente aan deelnamen. Ko Zweers (secretaris van Vogelbescherming) en ik hebben de Spreeuwen verdedigd. Met succes, want er is niet vernietigd, al speelde men wel degelijk met die gedachte.

Wat het verjagen betreft hebben wij betoogd dat men niet verder komt dan het verplaatsen van de problemen. Het is onmogelijk vele duizenden Spreeuwen op korte termijn wezenlijk andere gewoontes bij te brengen.

Ook nu weer was het "De Nieuwe Dag" (11-11-65) die de Amsterdammers uitgebreid op de hoogte hield. Het was een actueel onderwerp, want in die tijd vond een dodelijk ongeval plaats, doordat een bromfietser op de Der Ruijterkade slipte dankzij de spreeuwenmest.

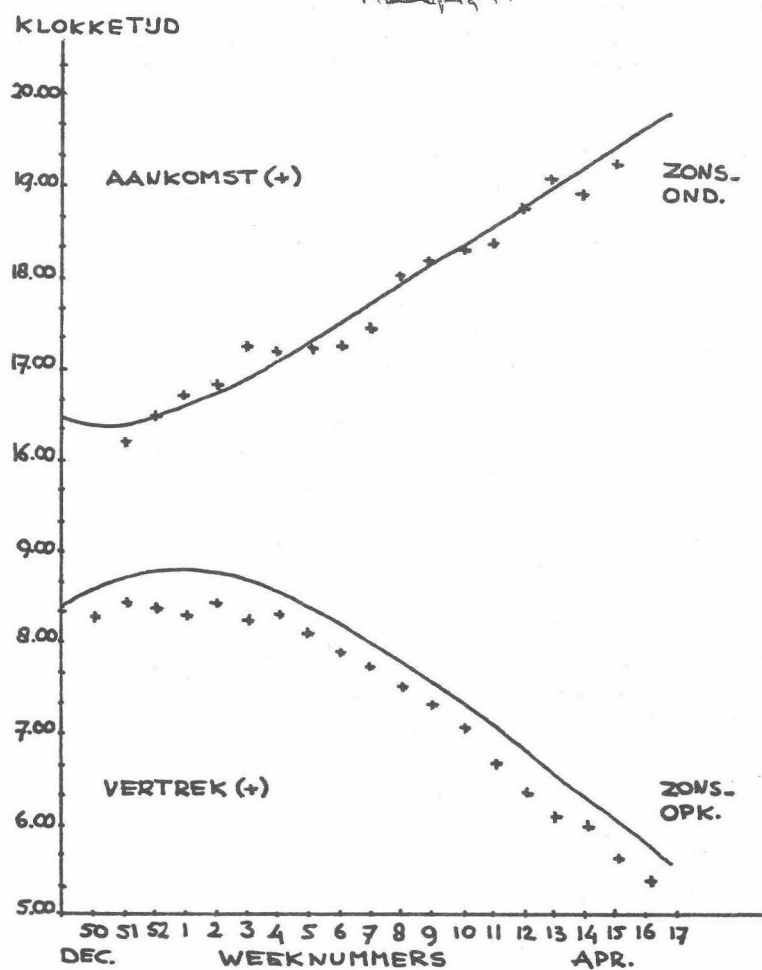
Nog steeds is het Koninklijk Paleis als winterslaapplaats in trek. Het zijn kennelijk prettige overnachtingsplaatsen, de "slaaprichels" van het Paleis. In de periode november/april mag men de gasten verwachten. Ze treden dan, vooral met hun rondvluchten tegen donker, op als "publieke vermakelijkheid".

In de winters 1990-91 en 1991-92 was ik in de gelegenheid weer wat meer aandacht aan de Paleis-Spreeuwen te besteden. De aantallen overnachters kunnen sterk variëren, zelfs in opeenvolgende nachten. Vermoedelijk is dit het gevolg van de wisselwerking tussen Paleis en CS.

Al is het geheel indrukwekkend genoeg (voorbijgangers hoor ik mompelen "Hitchcock" en "Birds"), met aantallen tot slechts 10.000 exemplaren moet men van een kleine slaapplek spreken.

Over het foerageergebied dat de Spreeuwen overdag bezoeken moet ik kort zijn. Ik heb er de laatste jaren geen onderzoek naar gedaan. Een deel van de slaapbevolking van het Paleis is afkomstig uit de stad. Daar is heel wat eetbaars te vinden. Frites met vette gele saus is zeer geliefde winterkost. De meerderheid zoekt echter voedsel op het platteland, waarbij het weilandengebied van Waterland-Oost een belangrijke rol speelt. De afstand is geen probleem, want slaapvluchten over een afstand van 20 kilometer vinden Spreeuwen heel gewoon.

In de winters 1990-91 en 1991-92 maakte ik 33 maal het vertrek in de ochtendschemering mee, terwijl 39 keer de aankomst 's avonds werd bijgewoond. Behalve gegevens over het spreeuwengedrag werden ook weersgesteldheid, bewolking en dergelijke vastgelegd. Bij mijn avondwerk mocht ik bovendien vaak dienst doen als onbezoldigd verlengstuk van de plaatselijke VVV.

Figuur 1. Vertrek en aankomst van Spreeuwen ten opzichte van zonsop- en ondergang bij de slaaprichels van het Koninklijk Paleis (1990-91 en 1991-92).

In bijgaande grafiek is een deel van de resultaten weergegeven: vertrek en aankomst van de Spreeuwen ten opzichte van zonsopkomst, respectievelijk zonsondergang.

Zowel vertrek als aankomst van duizenden Spreeuwen neemt enige tijd in beslag. Er is gekozen voor het vertrek van de eerste Spreeuwen. In de winter is dit in het algemeen een gebeuren, waaraan een groot aantal Spreeuwen deelneemt.

Het tijdstip van aankomst is nog moeilijker aan te duiden, vanwege rondvluchten en andere voorverzamelactiviteiten. Ik koos het moment van invallen van de eerste Spreeuwen op de "slaaprichels" van het Paleis. Dit invallen, vaak een "spreeuwenregen" na rondvlucht, telt eveneens vele deelnemers. Bij meerdere waarnemingen in een kalenderweek is uitgegaan van het gemiddelde.

Niet alleen op het Paleis overnachten Spreeuwen, maar de Spreeuwen die slapen op andere gebouwen rond de Dam zijn buiten beschouwing gelaten. Fraai is te zien hoe de Spreeuwen in grote lijnen de zonsopkomst en zonsondergang volgen. Ze reageren op de lichtsterkte; donker weer levert tot 25 minuten verschuiving op ten opzichte van helder weer. De variatie 's avonds is groter dan 's morgens. Vreemd is dat niet, want in de ochtendschemering vertrekken alle deelnemers van een punt; 's avonds arriveren ze uit verschillende fourageergebieden, waarna ze zich bezighouden met voorverzamelactiviteiten. Rondvluchten spelen daarbij een belangrijke rol en de duur daarvan kan van dag tot dag verschillen. Bij strenge vorst kan het gebeuren dat de Spreeuwen bij aankomst direct op de "slaaprichels" landen. Het gevolg is een zeer vroege aankomst, ondanks het feit dat het helder weer is.

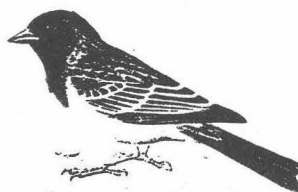
Ook sterke wind en zware regen werken niet bevorderend op de rondvliegactiviteiten en hebben zodoende een vervroegende invloed op het invallen. Regen gaat bovendien vaak met dichte bewolking gepaard, zodat het vroeg donker is. Mooi helder weer kan de Spreeuwen verleiden tot het uitvoeren van zeer uitvoerige rondvluchten, waardoor ze laat invallen.

Dit is echter niet de plaats om op allerlei (interessante) details in te gaan.

HET HEMELVAARTWEEKEND 1992

Willem van der Waal

Ook dit jaar werd het Hemelvaartweekend weer traditiegetrouw doorgebracht op Vlieland. Met een geheel nieuwe excursieleiding, dat wel. Nou, die hebben het geweten! Het was helemaal verkeerd geregeld. Goed, het eiland lag er nog wel, maar de leiding had het verkeerde weer besteld. Wie Vlieland zegt, zegt fris tot koud, matige tot harde wind en veel wolken met buien en af en toe zon. Het was helemaal verkeerd. Het was vreselijk warm tot heet, erg zonnig met een harde Oostelijke wind die als maar warmer werd. Tijdens de avondlijke overtocht van Harlingen naar Vlieland werden er tussen Terschelling en Vlieland laag over zee trekkende Gier- en Huiszwaluwen gezien die moeizaam Oostwaarts vlogen. Op het eiland vielen de vele kaalgevreten struiken op. De tenten werden opgezet onder het begeleidende gepiep-knor van de Houtsnip. De reeds aanwezigen werden begroet en daarna werd er gezellig gedaan alvorens de slaapzakken werden opgezocht.

Donderdag 28 mei

Er werd door de vroege opstaanders enthousiast gemeld dat het leuk was. Vier zingende Wielewalen rond de camping de Lange Paal, een vrouwtje Bonte Vliegenvanger en een late Beflijster. Op deze geheel zonnige dag vloog er tijdens het ontbijt een Wespendif over de tenten. Hierna gingen we gezamenlijk naar de Kroonpolders. De eerste vogel die zich liet zien was een adult vrouwtje Roodpootvalk. Een Spotvogel liet zich horen en een Smelleken jakkerde Oostwaarts. Weer was er een enorme Gier-, Huis-, Boeren- en Oeverzwaluwentrek te zien. Een Boomvalk liet een Paapje schrikken en het verschil tussen de waargenomen valken werd doorgenomen. De zon scheen, de wind waaide hard en de eerste verbrande koppen werden ingesmeerd. Lastiger waren de jeukbulten die werden veroorzaakt door de rupsen van de Bastaardsatijnvlinder. Deze rups zat overal, geen struik had nog blad en vooral de duindoorns stonden er troosteloos bij. De kleinere vogeltjes hadden geen dekking en konden geen voedsel in de vorm van Bladluizen vinden, daarom waren er waarschijnlijk zo weinig zangertjes.

Vrijdag 29 mei

De vroege wandelaar meldde weer dat het leuk was, er was namelijk een mannetje Grauwe Klauwier gezien bij de camping. Tijdens het ontbijt streek er een groepje Gele Kwikken neer voor de tenten. In deze groep zaten wat